

Spomienka na Františka J. Turčeka – 100 rokov od jeho narodenia

František Jozef Turček sa na rodil 3. 12. 1915 v Badiciach pri Nitre v učiteľskej rodine. Po skončení ľudovej školy študoval na gymnáziu v Nitre. Gymnázium nedokončil, pokračoval v štúdiu v Učiteľskom ústave v Prešove. Po roku začal pracovať v Lesnej správe v Kamenici nad Hronom ako lesný praktikant (1934) a potom dva roky ako lesný adjunkt na Kysuciach (1935–1937). Po ukončení základnej

vojenskej služby sa v roku 1942 vrátil do zamestnania ako revírnik komposesorátnych lesov v Nitre. Ďalej bol lesným správcom na súkromnom majetku v Kovarciach pri Topoľčanoch (1944–1946). Na základe toho, že už od roku 1941 publikoval odbornou-populárne práce v poľovníckych časopisoch vznikol o neho záujem v Ústave pre pestovanie lesov a lesnú biológiu v Banskej Štiavnici. Sem nastúpil do zamestnania 1. októbra 1946, ako pomocná vedecká sila. V ďalších rokoch, po viacerých organizačných zmenách tohto pracoviska pôsobil v Ústave pre poľovníctvo a najdlhšie v Ústave ochrany lesov, resp. v oddelení ochrany lesov vo Výskumnom ústave lesného hospodárstva v Banskej Štiavnici. V roku 1964 prešiel pracovať do Ústavu biológie krajiny Slovenskej akadémie vied, kde pôsobil až do svojej smrti v roku 1977. Ako z uvedeneho veľmi stručného životopisu vyplynulo František J. Turček najdlhšie (18 rokov) pracoval vo Výskumnom ústave lesného hospodárstva v Banskej Štiavnici (teraz Národné lesnícke centrum - Lesnícky výskumný ústav Zvolen).

Pri príležitosti 100 rokov od narodenia Františka J. Turčeka sa konali v roku 2015 viaceré spomienkové podujatia, najmä v Ústave ekológie lesa SAV. Okrem iného pri tejto príležitosti mu odhalili aj pamätnú tabuľu. Taktiež, či už v tlači ako aj masmédiách sa činnosti a dielu Františka J. Turčeka venovala značná pozornosť. Všetkým tým, ktorí sa na tomto podieľali patrí srdečné poďakovanie. Oprávnené sa tu vyzdvihovala záslužná činnosť, ako ekológa, zoológa a poľovníka. Preto aj v našom Lesníckom časopise chceme pri príležitosti 100 rokov od jeho narodenia pripomenúť najmä mladšej generácii jeho činnosť a dielo, hlavne pre rozvoj lesníckej vedy, lesného hospodárstva, zvlášť v odbore ochrany lesov.

Dosiahnuté výsledky možno najlepšie ilustrovať uverejnenými prácami, ktoré napísal v slovenskom, nemeckom, anglickom a maďarskom jazyku. Ide o desiatku knižných publikácií a 400 pôvodných a odborných prác. Ako sme už uviedli zaoberal sa širokou problematikou patriacej do viacerých vedných odborov. Vynecháme problematiku zoológie, ekológie lesa a poľovníctva, pretože jeho prínos v týchto oblastiach sa už uviedol v rámci konaných podujatí v roku 2015, zameriame sa len na ochranu lesov. Aj tu ide o širokú problematiku týkajúcu sa hmyzích škodcov, zveri, drobných hlodavcov, vtákov, požiariarov a ďalších škodlivých činiteľov. Pozornosť venoval taktiež kontrole výskytu jednotlivých škodcov a prognóze ich šírenia, ako aj možnostiam využitia

jednotlivých metód ochrany a obrany proti škodcom, vrátane biologickej ochrany.

Z hmyzích škodcov sa venoval najmä mníške veľkohlavej (*Lymantria dispar* L.), jej premnoženiu a vplyvu na lesnú biocenózu. Ďalej hromadnému výskytu chrústa a opatreniam na ochranu pred spriadkovačom (priastevníkom) americkým. Ešte aj v súčasnosti sa v zmysle vyhlášky č. 453/2006 Z. z. o hospodárskej úprave lesov a o ochrane lesa ohrozenie lesných porastov mníškou veľkohlavou posudzuje, „Turčekovou metódou“ (cit. : Kontrola. Vo zvýšenom stave, keď početnosť samcov v lapačoch presiahne 70 ks, sa začína s kontrolou početnosti pomocou Turčekovej metódy. Za zvýšený stav treba považovať početnosť 0,3 – 2 znášky na strom. V čase kalamitného výskytu sa používa na zisťovanie škodcu Turčekova metóda. Za kalamitný stav sa považuje početnosť 2 a viac znášok na kmeň).

Pomerne veľa prác publikoval o ochrane lesných porastov pred poškodzovaním zverou. Išlo najmä o lesné kultúry, kde riešil ich ochranu pred ohryzom zverou. Ďalej problematiku zodierania kôry drevín srncami pri „vytlkaní“ parohov. Problematikou poškodzovania lesných kultúr sa zaoberal komplexne, čiže riešil ich ochranu takmer proti všetkými najvýznamnejšími škodlivým činiteľom. Osobitú pozornosť venoval ochrane lesných kultúr na nelesných pôdach. Sem priradíme aj problematiku ochrany lesných semien, siatby a sejby pred škodcami, najmä vtákmi a hlodavcami. Spomenúť treba taktiež ochranu lesných porastov pred požiarmi. Participoval na riešení ochrany lesných porastov proti hubovým chorobám, napr. topoľov.

Podieľal sa taktiež na spracovaní správ o výskyte lesných škodcov na Slovensku, napríklad v rokoch 1947, 1948. Zaoberal sa prognostikou a jej významom v ochrane lesov. Vypracoval prognózu výskytu drobných hlodavcov v lese pre potreby ochrany lesov. Zaoberal sa využitím insekticídov, fungicídov, herbicídov v ochrane lesa, čo riešil aj vo vzťahu k ochrane prírody. Osobitú pozornosť venoval účasti vtákov v biológii lesa. Ďalej využitiu mravcov v biologickej ochrane lesa.

Tým, že sme dielo Františka J. Turčeka zúžili len na výber niektorých prác z ochrany lesov neznamená to, že aj ostatné práce týkajúce sa biologických vied, najmä zoológie, poľovníctva či ekológie neboli významné z hľadiska lesníckeho výskumu. Tvorili veľmi dobré východisko pre riešenie úloh v aplikovanom lesníckom výskume, kde našli mnohé z nich veľmi dobré využitie.

K doposiaľ uvedenému treba dodať, že František J. Turček bol mimoriadnou osobnosťou, s vynikajúcimi tvorivými schopnosťami. Ako samouk sa stal významným odborníkom, výskumným či vedeckým pracovníkom v širokej škále vedných odborov. Ovládal tri svetové jazyky. Dokázal v problematike, ktorú riešil náležite uplatňovať a využívať štatistické metódy. Bol členom viacerých zahraničných spoločností. Zrejme aj preto, či pre nekomfortné postoje k vládnuším štruktúram ho po roku 1958 služobne degradovali.

Nakoniec v roku 1964 odišiel z Výskumného ústavu lesného hospodárstva v Banskej Štiavnici pracovať do Ústavu biológie krajiny Slovenskej akadémie vied. Treba uviesť, že napriek týmto životným peripetiám zostal vždy skromným človekom, ktorý aj pri podlomenom zdraví nachádzal zmysel svojho života v práci.

Použitá literatúra

- Sládek, J., Surovec, D., Štefek, J., Vozárová, A., 1993: František, J. Turček. Kabinet evolučnej a aplikovanej krajinskej ekológie SAV, 121 s.
- Sládek, J., 1997: František J. Turček (1915–1977), Ekológ i poľovník. Poľovníctvo a rybárstvo, 49(10):11, 11 s.
- Vyhláška č. 453/2006 Z. z. o hospodárskej úprave lesov a o ochrane lesa.

Jozef Konôpka
*Národné lesnícke centrum - Lesnícky výskumný ústav Zvolen,
T. G. Masaryka 2175/22, SK – 960 92 Zvolen,
Slovenská republika, e-mail: jkonopka@nlcsk.org*